

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Біла Церква Київської обл.)

Аналіз наукових теоретичних і практичних напрацювань показує, що соціальна відповідальність є особливим видом суспільних відносин і закономірним результатом розвинутої соціально орієнтованої системи в умовах цифровізації суспільства і, водночас важливим показником економічної, соціальної й політичної зрілості суспільств, цифрової грамотності населення.

Попри те, що це питання розглядається багатьма видатними науковцями, постає серйозна проблема: дедалі більша частка освітнього процесу переноситься у цифрове поле, зростає роль інформації та цифрових технологій, натомість рівень навичок роботи з ним залишається на досить низькому рівні, що спричинює різні критичні наслідки. Це, у свою чергу, потребує розвитку як цифрової компетентності педагогічних працівників закладів професійної освіти, їх здатності не лише самостійно орієнтуватися в цифровому просторі, здійснювати пошук професійно важливої інформації, бути здатним до аналізу та її систематизації, використання цифрових технологій як сукупності засобів розв'язання професійних завдань, але й відповідати за наслідки поширення інформації, сприяти попередженню кібербулінгу, мобінгу та інших негативних явищ, що супроводжують становлення цифрового суспільства.

Соціальна відповідальність, таким чином, є важливим індикатором не лише соціальної, але й цифрової компетентності фахівців соціономічних професій. Це зумовлює потребу формування соціальної відповідальності педагогічних працівників закладів професійної освіти в умовах цифрового суспільства, що спричинено підвищеними вимогами до забезпечення якості

освіти як з боку державних інституцій, так і суб'єктів ринку праці, міжнародних партнерів (університетів, компаній тощо). У вивченні соціальної відповідальності педагогічних працівників закладів професійної освіти уявляються значущими співвідношення свободи і відповідальності, співвідношення соціальної та особистої відповідальності, розуміння відповідальності як моральної категорії, дії, важливої складової виховання.

Інформаційно-комунікативні навички уможлиблюють взаємодію через широкий спектр цифрових технологій та розуміння, котрими засобами цифрового зв'язку варто працювати з певним контентом, враховуючи культурні, соціальні, специфічні гендерні відмінності тощо, реалізацію онлайн-проєктів та соціальних ініціатив, відповідні цифрові засоби та технології для поширення та обміну даними, цифрове громадянство та мережевий етикет.

Варто звернути увагу і на ефективність захисту особистісних даних та безпеки у цифровому просторі – це дії щодо захисту своїх пристроїв та цифрового контенту, розуміння ризиків та загроз в цифровому середовищі, знання щодо заходів безпеки та захисту. Крім того, варто враховувати питання надійності та приватності, захисту особистих прав споживача від шахрайства та зловживань, уміння уникати ризиків і загроз для фізичного та психологічного здоров'я при користуванні цифровими технологіями.

Коло розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчанні впродовж життя, а саме: виявляє технічні проблеми при експлуатації пристроїв і користуванні цифровими середовищами та їх розв'язання, визначає потреби та шляхи їх технологічного вирішення, усвідомлення рівня власної цифрової компетентності та гострої потреби підвищувати або ж оновлювати, вміти використовувати цифрові технології для вирішення власних життєвих проблем у сфері професійної освіти. Цьому сприятимуть вміння використовувати відкриті цифрові освітні ресурси (тренінги, курси, освітні програми), що дозволять професійно та особистісно зростати.

Зазначені вище кроки є цілком логічними та поступовими. Це створює адекватне та безпечне середовище для підвищення рівня цифрових знань та

навичок різних категорій населення. Наразі перед педагогічними працівниками закладів професійної освіти постає важливий етап змін у процесі реалізації освітнього процесу. Кожного дня з'являються дедалі більше нових інструментів для професійної реалізації педагога, що зумовлює потребу розвитку цифрової грамотності педагогічних працівників закладів професійної освіти.

Цифрова компетентність педагогічних працівників закладів професійної освіти, на нашу думку, є здатністю створювати та змінювати цифрові ресурси у професійній діяльності доцільно, критично і безпечно, обирати та керувати ними, а також захищати та поширювати їх, застосовуючи в освітній, виховній та просвітницькій діяльності.

Детальний аналіз наукових джерел дозволив виділити ряд чинників, котрі, на нашу думку, сприятимуть формуванню високого рівня цифрової компетентності у педагогічних працівників закладів професійної освіти.

По-перше, перехід від традиційного формату навчання до цифрового - поширений інструмент для реалізації освітньої діяльності. Відтепер педагог має можливість проводити заняття далеко за межами свого перебування, межами одного міста, а й у масштабах усього світу. Варто зауважити, що онлайн-формат навчання має певні відмінності від традиційного навчання, а саме: загрози переривання занять внаслідок технічних причин, а також неможливості виправити ситуацію через відсутність необхідних знань, навичок та вмінь; відсутній ефект «присутності» у взаємодії чи спілкуванні зі здобувачем освіти; відсутній тактильний контакт, який є одним із важливих інструментів освітнього процесу; важче створити атмосферу довіри; якщо використовується текстовий або аудіо-формат навчання, то в освітян є значний ризик не сприйняти ситуацію повністю: позу, тембр голосу, жести, міміку, які є складовими як допоміжними інструментами навчання і допомагають коректно та влучно оцінити сприймання і розуміння слухачами поданої інформації та ін.

По-друге, праця з інформаційними та цифровими джерелами, інформаційними даними в умовах сьогодення для працівників освіти є першочерговою та важливою. Педагог набуває нових знань та навичок,

розширює власний інструментарій, щоб мати якомога більше інформації про предмет його вивчення. Аналіз інформації завжди є складним процесом і потребує значних зусиль. Проте оцифровування інформації спричинює безмежний потік і працівники освіти можуть не лише занурюватися у масштаби інформаційного простору, а й застрягати в них.

По-третє, безмежні освітні можливості педагогічних працівників закладів професійної освіти формують навчання та досвід, що є базисом для розвитку у своїй діяльності. Це можливо за допомогою цифрових технологій, що мають розширений доступ до будь-яких ресурсів навчання і сприяють досягненню якості та ефективності їхнього професійного зростання.

Але, попри всі переваги цифрового перевороту у сфері освіти, є, звісно, і недоліки, які варті уваги та необхідності максимально залучити нові можливості для їхнього виправлення. На даний момент моніторинг діяльності педагогічних працівників закладів професійної освіти демонструє двозначні результати: цифровий простір, з одного боку, надає безліч можливостей, проте, з іншого – ці можливості не є доступними для всіх нинішніх та майбутніх педагогів та здобувачів освіти, що ускладнює грамотну й ефективну реалізацію діяльності в Інтернет-середовищі.

Актуальним є питання надання освітніх послуг з використанням цифрових інструментів. Зважаючи на те, що у більшості освітніх програмах наявні дисципліни, пов'язані із вивченням технологічних можливостей, проблема діджитал-освіти є наразі вельми актуальною. Особливо затребуваним є наявність базового освітнього комплексу, а його відсутність унеможлиблює вичерпну та розширену грамотність працівників освіти. Це спричинює зниження якості надаваних послуг, впевненості педагогів у власних силах, можливостях захистити себе та авторську діяльність. Вимоги до освітян зростають з кожним роком, а освітні можливості залишаються на попередніх рівнях.

Отже, ми можемо зробити висновок, що поняття цифрової компетентності становить комплексний соціально-психологічний феномен, характерною особливістю якого є здатність працівника освіти реалізовувати свою діяльність

в цифровому суспільстві. Діджиталізація потребує від освітянина повного сприйняття сучасних реалій, опанування вмінь і навичок використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології. Цінність комплексу складових (компетентність, оперативність, усвідомленість та відповідальність) щодо оцінки можливостей та ризиків цифрових технологій є доволі значущим.

Варто відзначити, що підвищення рівня цифрової грамотності педагогічних працівників закладів професійної освіти зумовлюють набуття базового набору якостей, без яких відтворення власної діяльності є ускладненим або навіть неможливим. Цифрова компетентність їх виявляється через настановлення на ефективну діяльність в інформаційному суспільстві, особисте ставлення до цієї діяльності, засноване на почутті відповідальності; здатність і готовність особистості впевнено, ефективно, критично і безпечно обирати та застосовувати інформаційно-комунікаційні технології. Цифрова компетентність уможлиблює орієнтування у мінливому цифровому середовищі інтернету, вибудовування власного стилю інтернет-комунікації, взаємодії з іншими соціальними суб'єктами різних культур, автономного прийняття рішень на всіх рівнях соціальної взаємодії.

Цифрова компетентність у сфері професійної освіти є одним із значущих елементів, актуальних для нинішнього суспільно-політичного стану в Україні. Зокрема, в останні 3-5 років впроваджено безліч цифрових технологій в освітній процес закладів професійної освіти, починаючи від переходу в онлайн-формат і закінчуючи використанням VR-пристроїв задля ефективного розв'язання навчальних і виховних завдань освітнього процесу. Технологічний прогрес прискорюється з кожним днем, водночас, у педагогічних працівників закладів професійної освіти відсутній потрібний освітній рівень цифрової грамотності, що сприятиме подальшому цифровому розвитку. Такий стан цифрової грамотності спричинює високі ризики занедбання просвітницької сфери закладів професійної освіти, пригнічення репутації освіти в Україні. Тому важливо впроваджувати нововведення в освітні програми, сприяти цифровій освіті в закладах професійної освіти України.